

FRANCESCO TONUCCI, «FRATO», IL.LUSTRADOR

El personatge

Amb motiu de l'estada del professor Francesco Tonucci a Tarragona, el dia 25 de març, a l'Institut Martí i Franquès, en el marc d'una sèrie de conferències que va pronunciar en diferents ciutats de Catalunya sobre el tema «El nen i la ciència», nosaltres vam voler endinsar-nos una mica en la personalitat i l'obra d'aquest il.lustrador italià.

Francesco Tonucci pertany a l'Institut de Psicologia del Consiglio Nazionale delle Ricerche de Roma. FRATO neix al 1968 com a pseudònim d'un investigador que començava llavors a estudiar els problemes de l'escola. Neix pels suggeriments de diversos dibuixants que coneix al Saló de Lucca. Frato ha passat, amb els seus personatges, per totes les etapes dels debats crucials dels anys transcorreguts des de llavors, de les reformes, esperances i desil.lusió. És un psicòleg investigador capaç de sintetitzar amb els escassos traços d'una vinyeta els grans problemes dels nens i dels adults. Ha publicat els seus dibuixos a moltes revistes educatives europees. Nosaltres el coneixem a través de *Perspectiva Escolar*, *Cuadernos de Pedagogía*, etc.

L'entrevista

Vam aprofitar, doncs, aquesta avinentesa per fer-li algunes preguntes per centrar més concretament el nostre treball, i poder fer després una anàlisi dels seus dibuixos.

Com i quan us va venir la idea de dedicar-vos al món de l'educació?

Molt abans que comencés el meu interès per l'escola. Podria dir que des de sempre. De petit volia ser dibuixant, pintor. En començar a dibuixar vinyetes em vaig posar el pseudònim de FRATO perquè tenia vergonya.

Quins altres temes heu tractat, a més del de l'educació?

Jo tinc tres llibres per a nens, però que quedi clar que els meus dibuixos no són per a nens, sinó sobre els nens: *A como elefante*, *Cosas que se pueden hacer con nariz larga, además de decir mentiras*, i *Olimpiadas '92 con ojos de niño*. Els meus llibres agraden als nens: jo penso que és perquè se senten còmplices, ja que parlen d'ells.

El primer és un abecedari, un joc que ha pres forma de lletres per fer altres coses. Cada doble pàgina va dedicada a una lletra. L'he fet perquè, quan els nens comencen a escriure, deixen de dibuixar. Gairebé les

paraules es mengen els dibuixos: doncs jo he intentat que els dibuixos es mengin les paraules.

El segon és sobre el nas de Pinotxo. Em va agradar la idea que una diversitat podia ser vista com un valor, com un avantatge. N'he fet 80 possibilitats diferents.

El tercer és un llibre més rar, però també té aquest sentit del joc: el nen llegeix això amb un esperit satíric, vertader. A la segona part els nens pensen a fer els propis Jocs Olímpics en els diferents llocs de Barcelona, per exemple, fent castells de sorra davant de la Sagrada Família, etc. Jo no sóc professionalment un autor per a nens, però el que m'agrada és posar-los en una actitud constructiva, de creació fantàstica: jo començo un joc, i ells que el segueixin.

Creieu que existeix realment una literatura infantil?

Bé, depèn, jo crec que si considerem el nen com a subjecte directe d'una literatura, a la millor existeixen llibres que ell pot llegir sol; però si pensem en el plaer de la lectura, llavors aquesta divisió és molt difícil d'establir, i potser la resposta sigui negativa. En la meua experiència personal com a pare, jo recordo que, quan els meus fills eren nens, llegia amb ells llibres de grans. Si l'adult llegeix, val la pena llegir llibres vertaders. Cal ajudar el nen a entrar en la màgia de la lectura. El llibre llegit per l'adult, jo crec que pot ser qualsevol, sempre que sigui interessant, apassionant. Jo he llegit *Robinson Crusoe* i *L'Evangeli* als meus fills, i els agradaven... Ara, segurament els llibres que donem als nens perquè llegeixin sols han de ser diferents. Sobre això hi ha molt a discutir. Amb tot, crec que existeix una literatura infantil, i penso que no tots els autors considerats per a nens, ho són realment.

L'obra

L'estil d'aquest il.lustrador és més aviat sobri. Tots els personatges tenen la mateixa figura: una línia que sembla un filferro doblegat i estès sobre el paper.

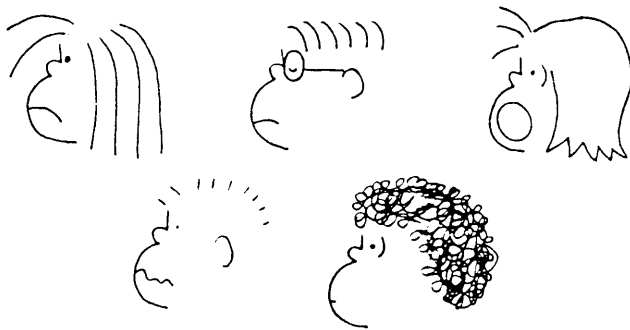

Experiències didàctiques

Els seus dibuixos només es distingeixen pels cabells, que poden ser: llargs, curts, arrissats, llisos o esvalotats.

També es poden distingir per les expressions de la cara: pena, joia, timidesa, sarcasme, ràbia, admiració, etc., que sorgeixen de la combinació de trets simples dels ulls, les celles i la boca.

Per donar sensació de moviment, l'autor utilitza una sèrie de recursos:

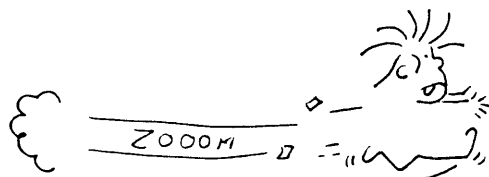
a) Dibuixa un feix de línies fines al voltant d'aquella part que es vol representar en moviment.

b) Repeteix una extremitat determinada en diferents posicions.

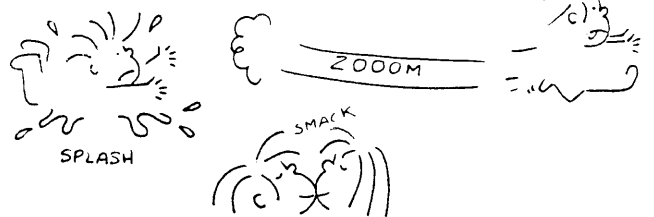
c) Dibuixa nuvolets de pols que s'aixequen per donar idea de velocitat.

d) Els cabells, els vestits, etc. s'esvaloten, i augmenten la sensació de moviment.

Pel que fa als sorolls, aquests no es veuen, però Frato els imita amb lletres i paraules.

Les paraules que pronuncia cada personatge s'encerclen en una mena de globus o núvol, que l'autor dibuixa de formes diverses segons vulgui representar maneres o intensitats diferents de parlar.

Dit amb veu normal

Ho pensa

Dit amb veu baixa

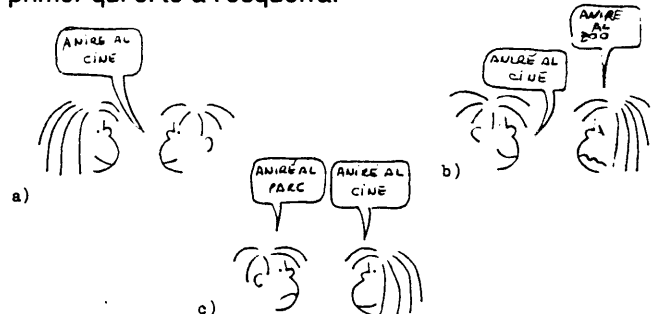

Dit cridant, amb ràbia

L'il·lustrador respecta tres regles, pel que fa a la continuïtat del diàleg:

a) La cuaeta del globus apunta cap a qui parla.
b) Parla primer el personatge que té el globus més amunt.

c) Quan hi ha dos globus al mateix nivell, parla primer qui el té a l'esquerra.

Els traços que realitza són ràpids i ben definits. Els dibuixos són esquemàtics, clars i senzills, i a la vegada molt expressius. Són, generalment, en blanc i negre, però concretament en el llibre *Olimpiades '92* utilitza el color, la qual cosa fa que siguin més atractius. Aquí Frato fa servir colors suaus, tonalitats pastel, en general, emprant com a recurs l'aquarel·la, d'una forma molt diluïda. Un altre aspecte a destacar és el fet que a l'hora d'omplir el dibuix amb colors, l'autor no ho fa seguint el perfil de la figura.

D'altra banda, hem pogut observar que l'autor té molta cura dels detalls; a més, les accions van acompanyades d'un fons que ens ajuda a situar l'acció en un lloc determinat.

En moltes ocasions, la figura o figures principals que vol ressaltar, en més d'una il·lustració estan més ben acabades que la resta.

Apuntem, com a conclusió, algunes de les seves reflexions sobre la seva obra:

«La sàtira és un llenguatge molt especial: a través del grotesc i de la paradoxa provoca la riallada. I qui rigui està llest: ha de justificar-se a ell mateix perquè ha rigut, Pot reconèixer-s'hi, entendre-s'hi, empipar-se o ofendre's, però no pot fer-se enrera. La sàtira compromet, i aquesta és la seva força. Aquesta implicació difícilment es pot obtenir d'un text, que, en canvi, normalment és capaç d'articular, explicar i demostrar. Però per arribar a aquest nivell d'implicació la vinyeta satírica ha de ser prou acostada a l'experiència quotidiana de qui la mira perquè l'obligui a reconèixer-s'hi, però, alhora, prou paradoxal perquè provoqui la riallada i la sorpresa.

Les vinyetes de Frato crec que sovint han aconseguit aquest objectiu: s'hi ha reconegut (estimant-les o odiant-les) la gent de l'escola. L'escola no és certament un ambient gaire sensible a la ironia, a l'experimentació gràfica; traspasar-ne la closca i provocar-ne una reacció, crec que és important. Però s'ha anat més lluny: diverses vegades les vinyetes s'han fet servir a les Escoles de Magisteri o a la Universitat com a text pedagògic, per estimular una discussió, per il·lustrar un problema. Moltes d'aquestes vinyetes han passat a ser cartells, o han estat reproduïdes a llibres, revistes i fulls ciclostilats. Han sortit de les pàgines del llibre per viure una experiència nova i més extensa...»

Montse Amela, Maribel Vidal, Sònia Sanchis
alumnes de 3r. de Pre-escolar

LLibres de l'autor

- TONUCCI, F. (1981): *Viaje alrededor del mundo*, Barcelona, Laia.
 (1988): *A los tres años se investiga*, Barcelona, Hogar del Libro.
 (1988): *Els materials*, Vic, EUMO.
 (1988): *Infant s'hi neix*, Barcelona, Barcanova.
 (1989): *Amb ulls de nen*, Barcelona, Barcanova.
 (1989): *Com ser infant*, Barcelona, Barcanova.
 (1989): *Coses que es poden fer amb un nas llarg a més de dir mentides*, Barcelona, Aliorna.
 (1989): *Infant i nosaltres*, Vic, EUMO.
 (1990): *Olimpiades '92 amb ulls d'infant*, Barcelona, Barcanova.
 (1990): *Ensenyar o aprendre?*, Barcelona, Graó.

